

SCENARIUSZ

Składniki krajobrazu Polski

N - nauczyciel

U - uczeń

N: Na poprzednich zajęciach mówiliśmy między innymi o Wiśle i jej dopływach. Wskaż na mapie Polski rzekę Wisłę i Odrę.

N: Rzeka Wisła powstała około 20 tysięcy lat temu w plejstocenie, gdy wielki lądolód, cofając się przez tereny dzisiejszego Mazowsza, zatrzymał się. Ocieplenie klimatu spowodowało, że olbrzymie masy wody z południa popłynęły pradoliną Wisły przez dzisiejsze Niemcy do Morza Północnego. Koryto pra-Wisły miało 18-20 km szerokości. Dopiero roztopienie się lądolodu skandynawskiego i powstanie Morza Bałtyckiego przekierowało pra-Wisłę do nowego zlewiska (zlewiska Morza Bałtyckiego).

U: Czy pradolina należy do wklęsłych form ukształtowania terenu?

N: Tak, podobnie jak dolina, tyle że jest szersza.

Jak wygląda najbliższe otoczenie miejsca, w którym mieszkasz?

U: W mojej okolicy płynie niewielka rzeka, jest małe wzniesienie, budynki są niskie, jest dużo pól, łąk i sadów.

N: Czy mógłbyś określić, jaki to krajobraz? Miejski czy wiejski?

U: Raczej krajobraz wiejski.

N: Co to jest krajobraz?

U: Wydaje mi się, że jest to wszystko co nas otacza.

N: Tak, krajobraz to widok otaczającego nas terenu i zawiera wiele składników,

które dzielimy na:

- naturalne składniki krajobrazu, stworzone przez siły natury (przyrody), na przykład jeziora, skały, rzeki, lasy, bagna, pogodę;
- przekształcone (antropogeniczne) składniki krajobrazu – zmienione przez człowieka, np. drogi, pola, budynki, kanały, sztuczne zbiorniki, wyrobiska kopalniane i inne.

N: Przypomnij sobie, co to są niziny, wyżyny i góry.

U: Niziny to płaskie lub lekko pofałdowane tereny o wysokościach bezwzględnych do około 300 m n.p.m., zaliczamy do nich również pojezierza.

N: Czym są pojezierza?

U: Są to obszary o dużym nagromadzeniu jezior. Natomiast wyżyny to tereny jeszcze bardziej pofałdowane o wysokościach od 300 do 500 m n.p.m.

Tereny górskie występują powyżej 500 m n.p.m. i są najbardziej pofałdowane.

N: Wskaż na mapie Polski obszary górskie, wyżynne i nizinne.

N: Niziny, wyżyny, góry, pojezierza i kotliny układają się na mapie Polski jako niemal równoległe pasy. Są one nazywane pasami krajobrazowymi. Ich charakterystyczną cechą jest przemienność terenów wyższych i niższych.

Odczytaj z mapy pasy krajobrazowe Polski.

U: Zaczynając od północy kraju to:

- niziny nadmorskie,
- pojezierza,
- niziny środkowopolskie,
- wyżyny,
- kotliny,
- góry.

N: Każdy pas ma mniejsze jednostki, czyli krainy geograficzne.

U: To znaczy, że każdy pas dzieli się na mniejsze jednostki?

N: Tak, Pobrzeże Bałtyckie to niziny nadmorskie z Żuławami Wiślanymi.

Pas pojezierzy dzieli się na Pojezierze Mazurskie, Pojezierze Pomorskie, Pojezierze Wielkopolskie.

Pas nizin dzieli się na Nizinę Mazowiecką, Nizinę Podlaską, Nizinę Wielkopolską, Nizinę Śląską.

Pas wyżyn, w którym wyróżniamy Wyżynę Śląską, Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Małopolską z niskimi Górami Świętokrzyskimi, Wyżynę Lubelską z Rostoczem, Pas kotlin - Kotlina Sandomierska, Pas gór - Sudety i Karpaty.

U: Bardzo dużo tych krain geograficznych. Jak ja się tego nauczę?!

N: Nauczysz się. Będziesz poznawać kolejno te regiony i nim się obejrzysz, opanujesz nazwy krain na pamięć i będziesz umiał pokazać je na mapie.

Tylko jedna rada – nauka musi być systematyczna.

U: Systematyczna nauka....

N: Czy wiesz, że nazwy krain często mają pochodzenie historyczne? Na przykład nazwy Wielkopolska, Małopolska, Śląsk, Pomorze pochodzą od mieszkających tam plemion, takich jak Polanie czy Ślężanie.

Nazwy krain historycznych używane są do dziś.

U: Trudna ta lekcja.

N: Nie taka trudna. Za chwilę pobawisz się tworząc makietę miasta lub wsi.

Jednak, aby poprawnie wykonać zadanie musisz zapoznać się z ważnymi informacjami.

U: Mam wykonać makietę miasta?

N: Albo makietę wsi.

Wyjaśnię Ci, w jaki sposób opisujemy krajobrazy. Zaczynamy od:

A - ukształtowania terenu,

B - pokrycia powierzchni terenu,

C - pogody.

U: Czy pogoda ma wpływ na krajobraz?

N: Tak, i to bardzo duży, ale uporządkujmy wszystko.

U: Dobrze, słucham.

N: Ukształtowanie pionowe terenu:

A - wytworzone przez siły PRZYRODY:

a) formy wypukłe, np. pasma górskie, pagórki, pojedyncze góry, wyżyny,

b) formy płaskie, np. niziny, równiny, płaskowyże,

c) formy wklęsłe, np. kotliny, doliny, wąwozy, doły,

- wytworzone lub zmienione przez CZŁOWIEKA:

a) formy wypukłe, np. hałdy kopalniane, wały przeciwpowodziowe, nasypy drogowe i kolejowe, kopce i inne usypane wzniesienia,

b) formy płaskie, np. poldery (osuszone części morza),

c) formy wklęsłe, np. wyrobiska kopalniane, rowy przydrożne,

Ukształtowanie poziome terenu:

- wytworzone przez siły PRZYRODY:

wyspy, półwyspy, mierzeje, przesmyki, zalewy, zatoki, cieśniny

- wytworzone lub zmienione przez CZŁOWIEKA:

sztuczne wyspy, poldery, sztuczne zbiorniki wodne, sztuczne kanały, baseny portowe

B - pokrycie terenu:

Ożywione:

- wytworzone przez siły PRZYRODY:

a) roślinność, np. lasy, łąki, torfowiska, zarośla, krzewy,

b) zwierzęta, np. ptaki (bociany, czaple, orły), duże ssaki (jelenie, sarny, dziki, żubry),

- wytworzone lub zmienione przez CZŁOWIEKA:

a) roślinność, np. uprawy zbóż, buraków, ziemniaków, sady, ogrody, skwery, parki miejskie, trawniki,

b) zwierzęta, np. chów bydła, koni, owiec, kóz,

Nieożywione:

- wytworzone przez siły NATURY:

a) nagie skały, różne formy skalne,

b) wody powierzchniowe, np. rzeki, jeziora, bagna i inne tereny podmokłe, śnieg, lód, opady,

c) gleby w stanie naturalnym,

- wytworzone lub zmienione przez CZŁOWIEKA:

a) zabudowania mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe (fabryki), komunikacyjne (drogi, koleje, mosty),

b) wody powierzchniowe, np. sztuczne zbiorniki i kanały, baseny portowe i in.,

c) gleby zaorane, nawożone

C - pogoda a krajobraz:

aktualna pogoda ma duży wpływ na to, jak wygląda dany krajobraz; pogoda zmienia się w ciągu roku – a to ma wpływ na roślinność, zmieniają się ich barwy.

N: Przygotuj proszę materiały do wykonania makiety: arkusz brystolu lub tektury, kolorowe papiery, klej, nożyczki, kredki, pisaki, pudełka papierowe różnej wielkości.

U: Przygotowałem niezbędne materiały i zabieram się do pracy.

N: O czym powinieneś pamiętać wykonując makietę miasta?

U: Pamiętam, że krajobraz miejski jest silnie przekształcony w krajobraz naturalny. Człowiek stworzył gęstą sieć ulic, wybudował wiele domów, ulic, chodników. W mieście panuje duże natężenie ruchu (ludzi i pojazdów), powierzchnia terenu jest raczej płaska i występuje zanieczyszczenie powietrza.

N: Tak, tworząc miasto powinieneś uwzględnić wymienione cechy.

A gdybyś chciał przedstawić krajobraz wiejski? Czym charakteryzuje się ten krajobraz?

U: Teren wiejski jest lekko pofałdowany, są duże otwarte przestrzenie, niska i rozproszona zabudowa, jest wiele pól uprawnych, sadów, łąk, pastwisk, plantacji, tereny są słabiej zaludnione.

N: Bardzo dobrze. Teraz masz czas na wykonanie makiety.

U: Czy w otoczeniu miasta może być las?

N: Oczywiście, może być teren leśny.

U: Ludzie będą mieli piękne miejsce na spacer i na zbieranie grzybów jesienią.

N: Makieta skończona, wszystkie elementy krajobrazu miejskiego zostały uwzględnione.

Zastanów się, w jaki sposób możemy zadbać o nasze zdrowie?

U: Jak zadbać o zdrowie? Myślę, że spacer, jazda rowerem, na rolkach, z pewnością pomoże człowiekowi w utrzymaniu dobrej kondycji fizycznej.

N: Oprócz codziennego ruchu, co jeszcze ma wpływ na nasze zdrowie?

U: Wydaje mi się, że ważne jest to, co jemy.

N: Dobrze, odpowiednio przygotowane posiłki, czyli to czego potrzebuje organizm, by dobrze funkcjonował.

N: Czego musimy dostarczyć naszemu organizmowi? Słodczy?

U: Słodczy są pyszne, ale organizm czeka na odpowiednią porcję warzyw i owoców.

N: Spójrz na te kolorowe talerze. Warzywa i owoce są w różnych kolorach, a każdy kolor ma swoje znaczenie zdrowotne dla organizmu.

U: Nie wiedziałem, że kolory warzyw i owoców są takie ważne.

N: Są bardzo ważne, dlatego posiłki powinny być kolorowe.

Co, poza codzienną aktywnością fizyczną i właściwą dietą, jest również konieczne dla naszego zdrowia?

U: Chyba nie wiem.

N: Wiesz, co to są badania profilaktyczne?

U: Co znaczy pojęcie „profilaktyka”?

N: Profilaktyka to podejmowanie działań, które mają na celu zapobieganie pojawieniu się chorób.

U: To w moim lesie na makiemie ludzie mogą biegać i spacerować, żeby zapobiec różnym chorobom?

N: Właśnie tak. Pobiegać można w parku, na boisku - ruch jest bardzo ważny dla zdrowia.

Mówiliśmy o kolorowych warzywach i owocach. Jak myślisz, gdzie barwa ma również ogromne znaczenie?

U: Kameleon zmienia swój kolor.

N: Tak, zwierzęta także wykorzystują kolor ciała, futra czy piór, by upodobnić się do otoczenia. Zwierzęta potrafią wtopić się w otoczenie, na przykład lasu, gdzie płowy kolor sierści, cętkowanie, brązowo- czarne pióra czy zielono- brązowe łuski gadów i skóra płazów, pozwala na skuteczny kamuflaż. Owady leśne często mają kolor identyczny z roślinami, na których bytują (np. ćmy brudnica mniszka czy modliszki).

U: Hodowałem kiedyś patyczaka, a kiedy schował się między gałązkami trudno było go odnaleźć.

N: Dla utrwalenia wiadomości obejrzyj film na temat krajobrazów Polski.

–

- Zadanie oraz praca własna (załączniki).
- Dodatkowe informacje:

1. Co to drzewo, a co krzewinka?
2. Leśne zwierzęta Polski – cechy przystosowawcze
3. Budowa pióra
4. Zdrowe odżywianie – jedz kolorowo – praca własna